

Д.А.Ковалевич, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У статті розкрито проблематику соціального захисту в умовах фінансово-економічної кризи. Висвітлено механізми державної соціальної підтримки громадян.

The author considered the problems of social defense in the condition of financial and economical crisis. Also they determined the mechanism of state social support of people.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів та фінансово-економічної кризи загострилися соціальні проблеми. Важливим в Україні є збереження досягнутого рівня соціальних стандартів.

Багато науковців у своїх працях досліджують проблеми соціального захисту. Серед них необхідно зазначити праці Н.М.Внукової, М.П.Шавариної, С.І.Юрія, Н.В.Кузьминчук та багато інших.

Метою написання наукової статті є дослідити механізми соціальної підтримки населення в Україні за умов світової фінансово-економічної кризи.

Завданнями наукової статті є:

Ї розкрити проблемні аспекти та механізми соціальної підтримки населення;

Ї висвітлити механізми дотримання соціальних стандартів;

Ї показати міжнародну практику соціального захисту населення.

Формування та реалізація дієвої соціальної політики завжди є важливим елементом фінансової політики.

Соціальні видатки мають відповідати бюджетним можливостям, а соціальні виплати – забезпечувати максимально позитивні результати для користувачів. Але малі розміри цих виплат мають незначний вплив на поліпшення життя отримувачів допомоги та зниження рівня бідності. Великі ж спричиняють зростання податкового тиску на роботодавців і призводять до посилення негативних тенденцій серед працездатних категорій отримувачів, формуючи в суспільстві настрої соціального утриманства.

Держава, безумовно, має допомогти людині в найкоротші терміни вийти з критичної життєвої ситуації: підтримати матеріально, надати необхідні послуги та кваліфіковані поради,

що стимулюватимуть її повернення до активного громадського життя та суспільно корисної праці.

Тому питання оптимізації рівня соціальних виплат, спрощення процедури призначення та вдосконалення механізмів адресності державної допомоги, впровадження прогресивних технологій контролю за цільовим використанням бюджетних коштів є досить актуальними.

В основу соціальної політики нашої держави покладено надзвичайно важливе завдання – створити ефективну систему соціального захисту, побудовану на принципах першочергового надання допомоги тим громадянам, які її дійсно потребують.

Фінансово-економічна криза загострила соціальні проблеми населення. За нинішніх непростих економічних і фінансових умов, важливим є не допустити поширення бідності як серед працюючих, так і малозахищених категорій – пенсіонерів, інвалідів. Позитивним моментом є те, що збережено рівень пенсійного забезпечення, допомоги родинам із дітьми, самотнім, малозабезпеченим і багатодітним сім'ям.

Статтею 54 Закону „Про Державний бюджет України на 2009 рік” прожитковий мінімум (ПМ) встановлено в розмірах:

- в розрахунку на одну особу – 626 грн.;
- для дітей: віком до 6 років – 557 грн.;
- від 6 до 18-ти – 701 грн.;
- для працездатних осіб – 669 грн.;
- для осіб, які втратили працездатність – 498 грн.

Мінімальна заробітна плата: з 1 січня – 605 грн.; 1 квітня – 625; 1 липня – 630; 1 жовтня – 650 і з 1 грудня – 669 грн. на місяць.

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) для призначення допомоги відповідно до Закону „Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям”: для працездатних – 133 грн., непрацездатних – 187,5; інвалідів – 200 грн.

Гарантований мінімум для кожної з малозабезпеченої багатодітної сім'ї, в якій виховується троє або більше дітей до 16 років (до 18-ти, якщо дитина навчається), становить: для дитини віком до 6 років – 278,5 грн.; від 6 до 18-ти – 350,5 грн.

Допомога на дітей, які виховуються в сім'ях опікунів (піклувальників) з 1 січня становить два прожиткових мінімуми, визначені для дитини відповідного віку.

Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, що визначається з урахуванням розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб і дітей відповідного віку, виплачуватиметься на рівні грудня 2008 р.: інвалідам I групи – 747 грн.; інвалідам II і III групи – 544; на дітей-інвалідів – від 544 до 873,4 грн.

Мінімальна академічна стипендія з 1 січня 2009 року встановлена: а) для учня професійно-технічного навчального закладу становить 200 грн. на місяць; б) студента ВНЗ I-II рівня акредитації – 400 грн., III-IV рівня акредитації – 530 грн.; в) для учнів і студентів із числа сиріт та позбавлених батьківського піклування – 550 грн. та 1 тис. 160 грн. відповідно.

Мінімальний розмір допомоги по безробіттю: для застрахованих осіб – 500 грн., незастрахованих і тривалий час непрацюючих – 360 грн.

На виконання програм соціального захисту громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, в Держбюджеті-2009 передбачено понад 2,9 млрд. грн., що дозволить у повному обсязі забезпечити соціальні гарантії чорнобильцям.

Зокрема, в 2009 році на 29 млн. грн. планується збільшити видатки на безплатне харчування дітей, які навчаються на радіаційно забруднених територіях, що надасть змогу збільшити вартість харчування кожної дитини в середньому на 28%. На санаторно-курортне лікування чорнобильців буде використано на 48 млн. грн., більше, ніж у 2008 році.

У Держбюджеті-2009 на 15% проти минулорічних показників зросли видатки за функцією „Соціальний захист та соціальне забезпечення”.

Зокрема, з урахуванням індексу інфляції на 22,5% (з 13 млрд. до 15,9 млрд., грн.) збільшено видатки на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам.

Аби захистити доходи населення від підвищення цін на житлово-комунальні послуги, обсяг субвенції на надання пільг і субсидій для оплати житлово-комунальних послуг збільшено на 32% (з 4,5 до 5,9 млрд. грн.), а загальний обсяг субвенції на надання пільг та житлових субсидій - на 23% (з 6,47 до 7,97 млрд. грн.).

На рівні 2008-го року збережено фінансування програм

соціального захисту інвалідів (на санаторно-курортного оздоровлення - понад 80 млн. грн., обслуговування в стаціонарах протезних підприємств – 11 млн., одноразову матеріальну допомогу - 8,8 млн., забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації - понад 297,16 млн. грн.).

Для підтримки купівельної спроможності населення в умовах зростання цін на споживчі товари та послуг діє механізм індексації.

В Україні право на різні пільги мають 15 млн. громадян. Серед них - 13 млн. пенсіонерів і 2,5 млн. інвалідів. Окрім того, держава через різні види допомоги підтримує матеріальний рівень 3,5 млн. незаможних сімей. Це, як правило, більшість родин із дітьми та сім'ї одиноких престарілих, інвалідів, які через низькі середньодушові доходи традиційно входять до категорії бідних.

Безумовно, завдяки зростанню рівня життя, зарплат і пенсій, чисельність одержувачів державної допомоги поступово зменшується.

Розглянемо міжнародну практику програми підтримки мінімального доходу, що розробляється з метою прямого впливу на подолання бідності, гарантування бідним належного рівня життя та соціальної реінтеграції.

Її підвидами, що компенсують споживачам один елемент видатків, є програми: допомоги сім'ям, що покривають частину вартості виховання дитини; допомога на оплату видатків на опалення, які покривають сезонне зростання протягом холодної пори року; продовольчі талони тощо.

Програми „обумовлених грошових трансфертів” передбачають виплати, пов'язані з використанням певних послуг (відвіданням школи, послуг з харчування та охорони здоров'я).

У програмі „стимулювання переходу до трудової діяльності” розмір соціальних виплат встановлюється на рівні, нижчому за зарплату некваліфікованих робітників або ж встановлюється максимальна загальна кількість робочих днів, які може відпрацювати окремий робітник. Таку практику мають багато країн Європи, що дозволило суттєво спростити їх механізм і, в підсумку, зменшити обсяги нецільового використання бюджетних коштів через удосконалення формули надання пільг і цільових допомог з боку держави.

Наприклад, у Польщі „житлова допомога” дорівнює різниці між

витратами домогосподарства на оренду житла та енергопостачання, розрахованими на нормативну площу, та фіксованим відсотком від загального доходу домогосподарства.

У Великобританії допомога на житло може надаватися як знижка на орендну плату чи допомога для осіб, що сплачують за оренду (наприклад, квартиронаймачів місцевої ради, житлової асоціації чи приватного власника).

Водночас у цій країні відсутній принцип відмови у наданні допомоги з причини «звернення не за адресою», запроваджено уніфіковану форму заяви для отримання усіх передбачених законодавством видів допомог, а також введено єдиний ідентифікаційний номер соціального страхування, який надається при народженні чи в'їзді на територію держави.

У Словаччині також існує державне фінансування системи житлового господарства, яке спирається на програми відповідного стандарту (в т.ч. житлового будівництва) за участю органів місцевого самоврядування та недержавних організацій.

В умовах світової фінансово-економічної кризи основними напрямками соціальної політики є збереження досягнутого рівня соціальних стандартів, підтримка грошових доходів населення, державне регулювання ринку праці та посилення адресності соціальної допомоги.

Ключовим елементом реформування системи соціального захисту є модернізація адресної державної підтримки малозабезпечених верств населення.

Список використаних джерел:

1. Закон про Державний бюджет на 2009 р. Від 26.12.2008 р. № 835 – VI.
2. Внукова Н.М., Кузьминчук Н.В. Соціальне страхування: Кредитно-модульний курс: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 412 с.